

Temiz Zihin, Temiz Dil

Clean Words Come Out of Clean Minds

Yavuz AYHAN

Hızlı bir giriş: Bir hastalığı, karşısındaki insanı kötülemek, aşağılamak, ona sövmek için kullanmanın yanlış olduğu aşikar değil mi?

Belki böyle sorunca ağızlar ‘evet’ diyor, ama davranışların ‘hayır’ dediğini gösteren işaretler var: Derginin güz sayısını açan iki yazı ‘şizofreni’ ve ‘psikoz’ konularını içeren Türkçe twitter (x) iletilerinin analizini sunuyor (Bademli ve ark. 2023; Dikeç ve ark. 2021). İletilerin %10’undan azı olumlu içeriğe sahip ve ileti içerikleri genellikle şizofreni ve psikoz kelimelerini hakaret, alay, dalga geçme amaçlı kullanmış. Şizofreni kelimesi küfürlere eşlik ediyor, psikoz kişisel ya da toplumsal sorunları tasvir etmek için kullanılıyor. Benzer sonuçlar Fransızca, İngilizce, Yunanca iletilerde de saptanmış, şizofreni bir anlamda kötüye kullanılıyor (Athanasopoulou ve Sakellari, 2016; Delanys ve ark. 2022; Joseph ve ark. 2015). Özellikle sosyal medya gibi insan etkileşiminin yoğun olduğu platformlarda soganvari olumsuz kullanımların bulaş riski yüksek.

Bu sorun -sorunun ne olduğu aşikar, değil mi?- ruhsal rahatsızlıklara has değil. Damgalama ve ayrımcılık özellikle toplumsal normlarla ilişkilendirilen hastalık ya da durumlarda günlük konuşma diline yansiyabiliyor. Doğudan batıya kuzeyden güneye farklı bölgelerde, kültürlerde, dillerde hastalıkların olumsuz anlamda kullanımı konusunda örnekler mevcut. Demans ile yaşayan hastalar ‘cadı’ olabiliyor; HIV olanlar ‘zombi’, olmayanlar ‘temiz’ oluyor; ruhsal rahatsızlığı olan kişilerin ‘tahtası eksik’ ya da ‘çivisi gevşek’ olabiliyor (Mkhonto ve Hanssen, 2018; Mupenda ve ark. 2014; Rose ve ark. 2007; The Well Project, 2022). Terimlerin bazıları gerçek, bazıları mecazi kullanılıyor ama tümü incitici.

Ruhsal rahatsızlıklarla ilgili damgalanmayı aşabilmek için profesyonel organizasyonlar, hasta dernekleri çaba gösteriyorlar. Türkiye Psikiyatri Derneği, bünyesindeki Damgalama çalışma birimi ile psikiyatrik hastalıklar konusunda çabaya katkıda bulunuyor. Dergimizde de daha önce damgalanmayı ele alan yazılar yayımlandı (Kamış ve ark. 2019; Kuş Saillard, 2010; Üstündağ ve Kesebir, 2013). Ülkemizde araştırmaların daha çok mevcut durumu tanımlamaya yönelik olduğunu görüyoruz. Dilin temizlenmesine yönelik etkin girişimlere ihtiyaç var.

‘Teşbihte hata olmaz’ demişler. Bu söz bazıları tarafından mecazi konuşmalarda bir sınır olmadığı, söylenen her sözün kabul edilebileceği şeklinde anlaşılıyor. Oysa teşbih hata kaldırmıyor. Hayatımızdaki olumsuzlukları tarif ederken, isyan ederken, kızdığımızda hastalığı olan insanları incitmememiz gerekiyor.

Temiz kalın.

KAYNAKLAR

- Athanasopoulou C, Sakellari E (2016) “schizophrenia” on twitter: content analysis of greek language tweets. *Stud Health Technol Inform* 226:271-4.
- Bademli K, Kaya Kiliç A, Kayakuş M (2023) Using twitter to assess stigma to schizophrenia and psychosis: A qualitative study. *Turkish Journal of Psychiatry* 34: 151-8. <https://doi.org/10.5080/u27280>
- Delanys S, Benamara F, Moriceau V ve ark. (2022) Psychiatry on twitter: content analysis of the use of psychiatric terms in french. *JMIR Form Res* 6: e18539. <https://doi.org/10.2196/18539>
- Dikeç G, Oban V, Usta MB (2023) Qualitative and Artificial Intelligence-Based Sentiment Analysis of Turkish Tweets Related to Schizophrenia. *Turkish Journal of Psychiatry* 34: 143-50. <https://doi.org/10.5080/u26402>
- Joseph AJ, Tandon N, Yang LH ve ark. (2015) #Schizophrenia: Use and misuse on Twitter. *Schizophr Res* 165:111-5. <https://doi.org/10.1016/j.schres.2015.04.009>

Geliş Tarihi: 13.09.2023, **Kabul Tarihi:** 15.09.2023, **Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 15.09.2023

Doç., Hacettepe Üniv. Tıp Fak., Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD, Ankara.

Dr. Yavuz Ayhan, e-posta: yayhan@hacettepe.edu.tr

- Kamuş GZ, Erden Aki ŞÖ, Yıldız Mİ ve ark. (2019) [The Validity and the Reliability of Turkish Version of the Self-Stigma of Depression Scale]. *Turk Psikiyatri Derg* 30:200–9.
- Kuş Saillard E (2010) [Psychiatrist views on stigmatization toward people with mental illness and recommendations]. *Turk Psikiyatri Derg* 21:14–24.
- Mkhonto F, Hanssen I (2018) When people with dementia are perceived as witches. Consequences for patients and nurse education in South Africa. *J Clin Nurs* 27(1–2), e169–e176. <https://doi.org/10.1111/jocn.13909>
- Mupenda B, Duvall S, Maman S ve ark. (2014) Terms used for people living with HIV in the Democratic Republic of the Congo. *Qual Health Res* 24:209–16. <https://doi.org/10.1177/1049732313519869>
- Rose D, Thornicroft G, Pinfold V (2007) 250 labels used to stigmatise people with mental illness. *BMC Health Serv Res* 7:97. <https://doi.org/10.1186/1472-6963-7-97>
- The Well Project (2022, September 1). Why Language Matters: Facing HIV Stigma in Our Own Words. <https://www.thewellproject.org/hiv-information/why-language-matters-facing-hiv-stigma-our-own-words>
- Üstündağ ME, Kesebir S (2013) [Internalized stigmatization in bipolar patients: relationship with clinical properties, quality of life and treatment compliance]. *Turk Psikiyatri Derg* 24:231–9.